

ВІДГУК

офіційного опонента Діденка Олександра Васильовича

на дисертаційну роботу **Ненько Юлії Петрівни**

**«Теоретико-методологічні засади професійно орієнтованої комунікативної
підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми дисертації обумовлена низкою чинників.

По-перше, загострення воєнно-політичної ситуації на кордонах України, загрозливі тенденції погіршення екологічної ситуації, збільшення масштабів надзвичайних ситуацій різного характеру, а також необхідність забезпечення захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій зумовлюють гостру потребу в підвищенні якості професійної підготовки майбутніх фахівців рятувальних служб.

По-друге, професійна діяльність офіцерів цивільного захисту передбачає виконання службових обов'язків в умовах, які вимагають не лише фізичного напруження, а й духовно-моральної зрілості, відповідальності, гуманістичної спрямованості. Це у свою чергу потребує особистісного зростання, володіння морально-етичними нормами і правилами професійно орієнтованої комунікативної діяльності, уміння налагоджувати та підтримувати контакти із суб'єктами професійної діяльності.

По-третє, сьогодні бракує дисертаційних робіт з питань професійної підготовки майбутніх фахівців рятувальних служб. Незважаючи на те, що у теорії та методиці професійної освіти цій проблемі приділена значна увага вітчизняних і зарубіжних учених, а їхні дослідження мають безперечну наукову цінність, проте вони не вирішують важливої наукової проблеми професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту.

Посилює актуальність теми і низка суперечностей, що їх виявила автор дисертації під час дослідження.

З огляду на це актуальність теми дисертаційної роботи Ненько Ю. П. «Теоретико-методологічні засади професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту», поданої на рецензування, сумнівів не викликає.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтування наукових положень дисертаційного дослідження є досить переконливими. Дослідження характеризує тривалий період його проведення – з 2012 по 2017 роки. Дослідно-експериментальна робота складалася із трьох послідовних етапів: констатувального, формувального та узагальнювального.

Щодо експериментальної бази, то це відомчі заклади вищої освіти ДСНС України, зокрема Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, Національний університет цивільного захисту України, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. Загалом до експерименту на різних етапах було залучено 422 курсанта, 163 викладача закладів вищої освіти ДСНС України, 87 фахівців територіальних органів і підрозділів ДСНС України.

Педагогічний експеримент проведено в природних умовах освітнього процесу закладів вищої освіти ДСНС України.

Наукова цінність дисертаційного дослідження Ю. П. Ненько зумовлена перш за все тим, що в роботі вперше обґрунтовано концепцію професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту в закладах вищої освіти ДСНС України, а також розроблено структурно-функціональну модель системи цього процесу, що забезпечується обґрунтованими педагогічними умовами.

Значимість роботи посилює і те, що її виконано відповідно до Кодексу цивільного захисту України, зокрема розділу VII «Навчання осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та рятувальників, керівного

складу, фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, підготовка органів управління та сил цивільного захисту». Важливо відмітити, що дослідження виконано у межах науково-дослідної теми Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України «Формування моральної культури начальницького складу підрозділу ДСНС України» (РК № 0115U000977).

Відповідно до теми дисертації Ю.П. Ненько чітко сформулювала науковий апарат дослідження, застосувала адекватні завданням методи наукового пошуку, що дало можливість успішно досягти поставленої мети. Заслуговує на позитивну оцінку докладне й ретельне формулювання понятійно-термінологічного апарату дисертаційної роботи, в межах якого автором представлено авторське трактування поняття «готовність майбутнього офіцера служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності» у контексті проблеми дослідження. Автор також представила сутність понять «професійно орієнтована комунікативна діяльність офіцера служби цивільного захисту», «професійно орієнтована комунікативна підготовка офіцера служби цивільного захисту». Заслуговує на увагу авторське уявлення про методологічні підходи і принципи професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту.

Логіка викладу теоретичного та експериментально-дослідного матеріалу відповідає темі дисертаційного дослідження, його об'єкту, предмету, меті, гіпотезі та дозволяє належним чином висвітлити перебіг виконання завдань дослідно-експериментальної роботи.

3. Достовірність і наукова новизна одержаних результатів.

Дисертантка одержала такі найбільш значущі наукові результати:

уперше обґрунтовано концепцію професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту в закладах вищої освіти ДСНС України;

обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови професійно орієнтованої комунікативної підготовки курсантів;

розроблено структурно-функціональну модель системи професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту в закладах вищої освіти ДСНС України;

визначено критерії, показники й рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності;

визначено сутність поняття «готовність майбутнього офіцера служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності»;

уточнено сутність понять «професійно орієнтована комунікативна діяльність офіцера служби цивільного захисту», «професійно орієнтована комунікативна підготовка офіцера служби цивільного захисту»;

удосконалено діагностувальний інструментарій для виявлення динаміки сформованості основних критеріїв і показників сформованості готовності майбутнього офіцера служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності;

набули подальшого розвитку наукові уявлення про теорію і методику професійно орієнтованої комунікативної підготовки курсантів у закладах вищої освіти ДСНС України.

Крім того, інтерес представляють й інші аспекти дисертаційного дослідження, а саме:

з'ясовано стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх офіцерів служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності в закладах вищої освіти ДСНС України;

визначено основні напрями та функції професійної діяльності офіцерів служби цивільного захисту;

удосконалено зміст навчальних дисциплін професійного спрямування відповідно до потреби в комунікативній підготовці майбутніх офіцерів служби цивільного захисту.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання. Дисертаційна робота Ю.П. Ненько має вагомe практичне значення, яке полягає в тому, що одержані результати дослідження достатньо обґрунтовані, пройшли апробацію та готові до впровадження в систему професійної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту.

Автор розробила:

навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни обов'язкового циклу підготовки «Українська мова (за професійним спрямуванням)»;

дидактико-методичний супровід проведення практичних занять із навчальних дисциплін «Основи управління» (модуль «Комунікативна діяльність керівника», «Комунікативний практикум»), «Основи інформаційних технологій» (модуль «Інформаційні та комунікаційні технології»), «Організація аварійно-рятувальних робіт» (модуль «Комунікативні аспекти діяльності керівника аварійно-рятувального загону»), «Державний нагляд у сфері пожежної безпеки» (модуль «Загальні питання комунікації державного інспектора»);

електронний посібник з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»;

українсько-російсько-англійський «Термінологічний словник із рятувальної справи (у співавторстві)»;

тестові завдання, що забезпечують виявлення динаміки сформованості готовності майбутнього офіцера служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях.

Для розв'язання поставлених завдань автор опрацювала 435 наукових джерел, з них 38 – іноземними мовами.

Усі наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 57 публікаціях автора, серед яких 31 відображає основні наукові результати дисертації (1 монографія, 22 статті у вітчизняних

наукових фахових виданнях, 9 статей у зарубіжних періодичних фахових виданнях), 22 праці апробаційного характеру, 4 праці додатково відображають результати дисертації. Серед усього переліку публікацій лише 2 виконані у співавторстві. Отже, дисертант дотримала вимоги наказу Міністерства освіти і науки № 1112 від 17.10.2012 р. щодо опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.

6. Відповідність структури та змісту дисертації вимогам щодо докторських дисертацій.

Структура дисертаційного дослідження Ю. П. Ненько зумовлена його змістом, який відповідає основним завданням дослідження і відображає хід їх виконання.

Перший розділ дисертації розкриває теоретичні аспекти проблеми професійно орієнтованої комунікативної підготовки офіцерів служби цивільного захисту. Для цього автором представлені результати аналізу наукових джерел із проблеми дослідження; висвітлено результати дефінітивного аналізу категорійного базису дослідження; представлено порівняльний контекст розвитку професійної підготовки фахівців у сфері цивільного захисту; обґрунтовано методологічні підходи та принципи професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту.

У другому розділі проаналізовано специфіку фахової підготовки курсантів у закладах вищої освіти ДСНС України; досліджено сучасний стан професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту; обґрунтовано сутність професійної діяльності офіцера служби цивільного захисту та представлено його професійно важливі якості.

Третій розділ присвячено обґрунтуванню концептуальних основ професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту. З цією метою у розділі представлено концепцію професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби

цивільного захисту; охарактеризовано структурно-функціональну модель системи професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту; визначено структуру готовності офіцера служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності, а також охарактеризовано критерії та рівні сформованості досліджуваного феномена.

У четвертому розділі представлено організаційно-методичне забезпечення професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту, що охоплює характеристику педагогічних умов професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту; методику поетапної професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту; особливості підготовки професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти ДСНС України до професійно орієнтованого комунікативного навчання майбутніх офіцерів служби цивільного захисту.

П'ятий розділ дисертації присвячено дослідно-експериментальній перевірці моделі системи професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту. Для цього автором розкрито логіку дослідно-експериментальної роботи; визначено основні етапи, завдання, зміст і комплекс методів експериментального дослідження; подано результати апробації структурно-функціональної моделі системи професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту та доведено її ефективність.

Підсумки дисертаційного дослідження відображено у загальних висновках, які корелюють з висновками до кожного з розділів і відображають досягнення мети й завдань дослідження та є достовірними.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Високо оцінюючи результати дослідження Ю. П. Ненько, доцільно висловити окремі міркування, що виникли в процесі рецензування дисертації та вимагають окремих уточнень і пояснень.

1. Не зовсім вдалою є назва першого розділу дисертації, яка практично дублює назву теми. Автору варто було б у розділі зосередитися на дослідженні науково-теоретичних основ професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту, а у темі передбачити з'ясування не методологічних, а методичних засад професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту, оскільки саме вони досить ґрунтовно представлені у дисертації. Йдеться про педагогічні умови та методику поетапної професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту.

2. Тема дисертації і отримані наукові результати не викликають сумнівів. Проте автору в обґрунтуванні актуальності теми варто було би більш переконливо аргументувати причини, що вимагають проведення дослідження професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту. Для цього можна було би лаконічно представити витяг з нормативних відомчих документів, у яких сформульовано вимоги до офіцерів ДСНС щодо комунікативної підготовленості, основні результати аналізу стану та якості професійно орієнтованої комунікативної підготовки, недоліки щодо управління нею, показати дані експериментального дослідження та причини, що спонукають переглянути усталені засади підготовки цієї категорії фахівців.

3. Наукова новизна одержаних результатів є досить переконливою, проте автору доцільно було би чіткіше зазначити, за рахунок чого було удосконалено діагностувальний інструментарій для виявлення динаміки сформованості готовності майбутнього офіцера служби цивільного захисту до професійно орієнтованої комунікативної діяльності, а також за рахунок чого відбувся подальший розвиток наукових уявлень про теорію і методику професійно орієнтованої комунікативної підготовки курсантів у закладах вищої освіти ДСНС України. Крім того, положення наукової новизни про наповнення навчальних дисциплін професійно орієнтованим комунікативним змістом та удосконалення дидактико-методичного супроводу «Комунікативного

практикуму», на наш погляд, стосуються більше практичного значення отриманих результатів.

4. Дещо дискусійним є зміст представленої та сторінках автореферату і дисертації моделі системи професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту. Можна висловити рекомендацію щодо необхідності включення до її структури об'єктів і суб'єктів освітнього процесу, елементів моніторингу та забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців ДСНС, а також особливостей корекції цільової, концептуально-стратегічної, організаційно-проектувальної, процесуально-технологічної та контрольної-оцінювальної підсистем у випадку, коли очікуваний результат не повною мірою відповідає меті.

5. У якості побажання можна висловити рекомендацію про доцільність представлення автором на сторінках дисертації прикладів педагогічного ефекту проведеного дослідження з протоколу формувального етапу експерименту, прикладів існуючого позитивного досвіду роботи вітчизняних відомчих закладів вищої освіти в розв'язанні проблеми. Крім того, дисертаційне дослідження лише б виграло, якби автор навела приклади деструктивних форм виявлення комунікативного безкультур'я офіцерами ДСНС, що виявляються у практиці професійної діяльності.

6. Цінність дисертаційної роботи значно зросла, якби автор передбачила розроблення методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо удосконалення професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту. Доцільно було би й для курсантів – майбутніх офіцерів розробити відповідні рекомендації, спрямовані на активізацію самостійного опанування знаннями й уміннями у сфері професійної комунікації.

7. Важливим здобутком автора є обґрунтування педагогічних умов професійно орієнтованої комунікативної підготовки курсантів у відомчих закладах вищої освіти. Дещо дискусійною є доцільність їхнього обґрунтування у підрозділі 4.1, оскільки у підрозділі 3.2 автор аргументовано доводить

важливість цих педагогічних умов для функціонування структурно-функціональної моделі системи професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту. Крім того таку педагогічну умову, як «активізація інтерактивних методів навчання» варто було би сформулювати як «активізація *застосування* інтерактивних методів навчання у процесі професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів» або «впровадження інтерактивних методів навчання у професійно орієнтовану комунікативну підготовку майбутніх офіцерів».

Утім зазначені зауваження, рекомендації і побажання не є критичними й мають дискусійний характер. Загалом вони не впливають на об'єктивно високу оцінку дисертаційної роботи Юлії Петрівни Ненько «Теоретико-методологічні засади професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту».

8. Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація Ю. П. Ненько «Теоретико-методологічні засади професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту» є самостійним завершеним науковим дослідженням актуальної проблеми.

2. Усі положення дисертації науково обгрунтовані, мають характер наукової новизни, а достовірність і вірогідність висновків забезпечені застосуванням адекватних меті і завдань методів дослідження.

3. Поставлена автором мета, сформульовані завдання дослідження розв'язані ґрунтовно та доказово. Всі положення, що винесені на захист, теоретично обгрунтовані, їх зміст викладено в основних висновках до дисертації. Висновки і рекомендації у дисертації сформульовано виважено і переконливо.

4. Дисертаційне дослідження має практичне значення, що підтверджується використанням отриманих результатів в освітньому процесі Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, Національного університету цивільного захисту України, Львівського

державного університету безпеки життєдіяльності, а також упровадженням у практику діяльності інших установ.

5. Структура дисертації та зміст відповідають чинним вимогам до докторських дисертацій. Назва роботи відповідає її меті, змісту теоретичної частини та експериментального дослідження. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертаційної роботи.

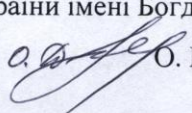
Отже, дисертація Ненько Юлії Петрівни «Теоретико-методологічні засади професійно орієнтованої комунікативної підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту» є завершеною науковою працею, що має теоретичне й практичне значення для теорії і методики професійної освіти і відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Провідний науковий співробітник

науково-дослідного відділу Національної академії

Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

доктор педагогічних наук, професор О. В. Діденко

Підпис О. В. Діденка засвідчую:

начальник відділення контролю та документального забезпечення

Національної академії Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького

І. Ю. Жилкіна

«11» червня 2018 р.